

نگاهی نو به تعیین گره‌های مفهوم سالمندی: یک نامه به سردبیر

A new perspective on the determinants of the concept of aging: a letter to the editor

سردبیر محترم

بخش بزرگ جامعه جهانی امروز را سالمندان تشکیل داده‌اند، جمعیت بزرگی که روزگاری پیش‌ازاین گرداننده امور بودند اکنون تعاملات متفاوتی با محیط و زندگی دارند. در این خصوص همچنان که پیچیدگی‌ها و پیشرفت‌های ساختاری و کارکردی جوامع، تفاوت‌های بارزتری را در جمعیت سالخورده موجب می‌شوند، می‌خواهیم بدانیم که این متفاوت شدنی گرفتارکننده یا فرصت‌ساز است و آیا در جامعه اشتیاقی برای تبیین این تجارب متفاوت وجود دارد. باوجود گستردگی دیدگاه‌های مرتبط با سالمند شدن، تبیین مفهوم سالمندی خیلی هم آسان نیست. در این زمینه اولین و آشناترین ویژگی که در خصوص سالمند شدن به ذهن می‌رسد، زمان گذرانده شده است. آنچه ازدست‌رفته تا عدد سن (تقویمی) به‌دست آید و با سوال متداول «چند سال دارید» مشخص می‌شود.^۱ بااین‌وجود، در یک تحلیل عمیق‌تر و جامع‌تر آشکار می‌شود که به‌جز زمان، شاخص‌ها و ابعاد دیگری نیز در شکل‌دهی به این مفهوم نقش دارند از جمله بعد «زیست‌شناختی» که به‌تناسب یا عدم تناسب سن تقویمی (میزان گذر سال‌های عمر)، با وضعیت بدنی ارتباط دارد و نشان‌دهنده این است که فرد، جوان‌تر یا مسن‌تر از سن تقویمی‌اش به نظر می‌آید. در این خصوص کیفیت و سبک زندگی از جمله عوامل مهم تأثیرگذار بر بعد زیست‌شناختی هستند و برای دستیابی به آن، هم پاسخگویی جوامع و هم سرمایه‌گذاری خود افراد مهم است. بعد «روان‌شناختی» از ابعاد دیگر مرتبط با مفهوم سالمندی است و معیار آن باور فردی نسبت به سن خود می‌باشد و با این سوال که آیا فرد به‌اندازه سنش احساس جوانی یا پیری دارد مرتبط است. این بعد، با اثرپذیری از باورها و تجارب شخصی افراد نمایان می‌شود که بر احساس توانمندی و ارزشمندی آن‌ها تأثیرگذار است. به‌جز این ابعاد، بعد «جامعه‌شناختی» نیز در شکل‌گیری مفهوم سالمندی نقش مهمی دارد و با این سنجش مرتبط است که آیا هر فرد متناسب با سن خود زندگی می‌کند. این بعد نیز توسط ساختار جامعه و فرهنگی که فرد در آن زندگی می‌کند شکل می‌گیرد. با توجه به موارد گفته‌شده آنچه در اینجا بارز می‌شود نقش تعیین‌گرهای مختلف در شکل دادن مفهوم سالمندی است. تعیین گره‌ها و ابعادی که زیرپوشش سن تقویمی

تاکنون کمتر موردتوجه قرار گرفته‌اند. در این زمینه باید یادآور شد اگرچه سن تقویمی واقعیتی پذیرفتنی در تبیین مفهوم سالمندی است، بدون در نظر گرفتن ابعاد زیستی، روانی و اجتماعی تعیین‌کننده سالمندی، کافی و مفید نخواهد بود. همچنین توجه به این نکته لازم است که از تعامل این ابعاد با یکدیگر، روابط پیچیده‌تری ایجاد می‌شود که نگرش به سالمندی را برای همیشه می‌تواند با تغییر مواجه کند.

ازجمله کارکردهای مثبت تعیین گره‌های زیستی، روانی و اجتماعی سالمند شدن، کاهش نرخ مرگ‌ومیر و افزایش امید به زندگی است.^۲ از طریق بهبود کیفیت زندگی و امیدواری بیشتر موجب می‌شوند انسان‌ها از نظر بدنی و روانی سالم‌تر باشند، به‌طوری‌که اگرچه سنشان افزایش می‌یابد، بدن جوان‌تری دارند، به این مفهوم که باوجود گذشت سال‌های بیشتری از تولد، همچنان تا رسیدن به زمان پایان زندگی، سال‌های قابل‌توجهی پیش‌رو دارند.^۱ با توجه به آنچه گفته شد درمی‌یابیم برای رسیدن به مزایای طول عمر بیشتر و سالم‌تر، برنامه‌ریزی در زمینه تعیین‌گرهای زیستی، روانی و اجتماعی مرتبط با سالمندی نیاز است و سالم پیر شدن بایستی خواست و مطالبه هر فرد و جامعه باشد. به این صورت که هر چه جوامع، گروه‌های سنی و افراد آن از پویایی بیشتر و باورهای عمیق‌تر برخوردار باشند از مزایای خوب گذران عمر، بیشتر بهره‌مند می‌شوند و این باور مثبت که اگرچه سال‌هایی را گذرانده‌ایم ولی جوان‌تر زندگی می‌کنیم را در مرکز توجه قرار دهند تصویر بهتری از جمعیت سالمند در کل جامعه جریان می‌یابد.

راحله سموعی*

مرکز تحقیقات عوامل اجتماعی مؤثر بر سلامت، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، ایران.

* نویسنده مسئول: اصفهان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی، مرکز تحقیقات عوامل اجتماعی مؤثر بر سلامت.
تلفن: ۰۳۱-۳۷۹۲۵۱۲۳

Rahele Samouei Ph.D.*

Social Determinants of Health Research Center, Isfahan University of Medical Sciences, Isfahan, Iran.

* Corresponding author: Social Determinants of Health Research Center, School of Medical Management and Information, Isfahan University of Medical Sciences, Iran.

Tel: +98-31-37925123

E-mail: samoueir@gmail.com

References

1. Scott A. The Myth of the "Aging Society". *Project Syndicate* 2018;25.
2. Dokhaei A, Mirshahvalad M. An Overview of the Model of Leading Countries in the Field of Aging Insurance. Office of International Affairs, International Studies, 1400. Available from: https://en.ihio.gov.ir/Portals/7/Images/news/850__pdf.